

Türkiye'nin İlk Türk Kadın Doktoru: Safiye Ali ve Çalışmaları

Didem KONYA¹

Öz

Araştırma Makalesi

Ömrünün yarısı Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde, diğer yarısı ise genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerinde geçmiş olan Safiye Ali Almanya'ya giden ilk kadın öğrencilerden biriydi. Würzburg Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Türkiye'nin ilk kadın doktoru oldu. Anne sütünün önemi, çocuk bakımı ve sağlık koruması gibi konularda annelerin farkındalığını arttırmak için Süt Damlası Merkezinde çalıştı. Kadınların siyasi hakları için kampanyalar yürüten Türk Kadınlar Birliği, Safiye Ali'nin çalıştığı bir diğer kurumdu. Aynı zamanda İstanbul Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından kurulan Anneler Birliğinin üyelerinden biriydi. Safiye Ali Viyana, Londra, Bolonya gibi Avrupa şehirlerindeki pek çok kongrede başarılı bir şekilde Türk kadını temsil etti. Bu çalışma arşiv belgeleri ve bibliyografik kaynaklara dayanarak Safiye Ali'nin yapmış olduğu çalışmaları ve faaliyetleri ele alır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Türk Kadını, Sağlık,

Turkey's First Woman Doctor: Safiye Ali and Activities

Abstract

Research Paper

Having spent the first half of her lifetime during declining years of the Ottoman Empire and the other half, at the first reformative decades of the Turkish Republic, Safiye Ali is one of the first female students gone to Germany. She became the first Turkish female doctor after her graduation from the faculty of medicine at the University of Würzburg. She worked at the Drop of Milk (Süt Damlası) Houses raise the awareness of mothers concerning issues such as the importance of breast milk, childcare and health protection. Another institution where Safiye Ali worked was the Turkish Woman's Association (Türk Kadınlar Birliği) which was founded to campaign for the political rights of woman. She was also one of the members of the Association of Mothers (Anneler Birliği) which was founded by the İstanbul Center of the Child Protection Agency (Himaye-i Etfal). Safiye Ali successfully represented the Turkish woman in several congresses held in European cities such as Vienna, London and Bologna. This study deals with her activities and works on the basis on archival and bibliographical sources.

Keywords: Woman, Turkish Woman, Health

Makale Bilgileri / Article Info

Alındığı Tarih / Received 06.07.2018

Kabul tarihi / Accepted 13.08.2018

¹ Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, didem_48@windowslive.com
<https://orcid.org/0000-0002-9618-526X>

Giriş

Tarihsel süreçte Tıp biliminde yaşanan başlıca gelişmeler Mezopotamya'da ortaya çıkıp buradan Yunan Uygarlığı'na geçmiştir. Sümerler sağlık alanında yapmış oldukları çalışmalar ile Asurlular ve Babiller'e temel teşkil etmiş ve sağlık konusunda kendilerini daha da geliştirmelerini sağlamıştır. Babil Kralı Hammurabi tarafından oluşturulan Hammurabi Kanunlarında sağlık ile ilgili olarak bir doktorun görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin bilgiler yer almaktadır (Şentürk, 1983: 18). Eski Türklerde ise sağlık ile ilgili konuların dini hayat ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Şaman inancının çok önemli etkileri olmakla birlikte "Kam" da denilen şamanlar hem kahin, hem de doktor olarak görev yapmışlardır. Türkler sağlık problemlerini çözebilmek için tabiatın onlara sunmuş olduğu çeşitli bitki ve otlardan yararlanarak ilaçlar hazırlamışlardır (Çavdar, 1992: 312).

Büyük Selçuklular ve Anadolu Selçukluları döneminde sağlık alanında oluşturulan vakıf sistemini, Osmanlılar devam ettirmekle beraber fethedilen yeni yerler de dahil olmak üzere yeni hastaneler yapmışlardır. Kurmuş oldukları darüşşifalar ve tımarhanelerde hastalıkların belirtileri ve tedavileri üzerinde çalışılmış, bazı hastalıklarda ise müzik ile terapi yoluna gidilmiştir. Buna ilaveten bu merkezlerde sağlık eğitimi de verilmiştir (Tabak, 2001: 46).

Kadınların çeşitli coğrafyalarda, sağlık konusunda tarih sahnesinde yer alması yalnız hemşirelik ve ebelik mesleklerinde gerçekleşmiştir. Bazı istisnalar olmakla birlikte ebelik ve hemşireliğin dışında kalan tıbbın diğer alanları kadınlara yasaklanmıştı. Bir cerrahın eşi veya kızı olmak ise bazen gizli bazen de açık bir şekilde hastalara müdahale etme imkanı sağlamıştır. Osmanlı coğrafyasında ise ebelik kadınların yıllar boyu süregelen geleneksel mesleği olarak karşımıza çıkar. Osmanlıda kadınlarının hekimlik yaptığına dair bilgileri içeren bildiğimiz en eski kaynak XV. yüzyılda Şerafettin Sabuncu'ya ait Cerrahiyyetü'l- Haniyye adlı eserdir (Yıldırım, 2006: 50-52).

Kadınların sosyal hayatında Tanzimat (1839), I.Meşrutiyet (1876), II.Meşrutiyet (1908) ve Cumhuriyet (1923) gibi bazı kayda değer tarihler vardır. Bu dönemlerde kadınlara yeni haklar tanınmıştır. Sultan II. Mahmut oluşturduğu yeni yapılara bir yenisini daha ekleyerek 1827 yılında ordunun hekim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir Tıp Okulu kurmuştur. Mekteb-i Tıbbiye ve ya Tıphane-i Amire olarak bilinen bu okul 1839 yılında yeniden yapılandırılmış ve Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane adını almıştır. 1842-1843 eğitim döneminde bu okulda bir ebe sınıfı açılarak usta çırak yöntemi ile dersler verilmeye başlanmıştır. Fakat ebelik dışında Tıp eğitimi konusunda hala bazı cinsiyet ayrımları söz konusu olmuştur. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane ve 1867'de eğitime başlayan sivil tıp okulu Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye kız öğrencileri kabul etmemiş ve bu sebepten dolayı oluşan boşluğu da yabancılar doldurmuştur. Doktorluk kadınların ulaşamadığı bir meslektir ve tıp eğitimi almak isteyen kadınlar için Avrupa'da eğitim görmekten başka yol kalmamıştır. Safiye Ali'de böyle bir dönemde yurt dışında tıp eğitimi almak için Almanya'ya gitmeyi tercih etmiştir (Altıntaş, 1998: 373-387). Ülkemizde kadınların

tıp fakültelerine kayıt olmaya başlaması ise dönemin Darülfünun emini olan Dr. Besim Ömer Paşa'nın çalışmaları ile 1922 yılında gerçekleşmiş, 1927'de yedi kız öğrenci fakülteyi bitirerek doktor olmuşlardır. İlk resmi görev ise 1930'da verilmiştir. (Mutlu, 1967: 19).

1. Safiye Ali'nin Ailesi ve Eğitim Hayatı

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın doktoru olan Hatice Safiye Ali 2 Şubat 1894 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası Sultan Abdülaziz ve II. Abdülhamid'in yaverlerinden Ali Kırat Paşa'dır. Annesi ise Mekke'de 17 sene şeyhülislamlık yapmış olan Şamlı Hacı Emin Paşa'nın kızı Emine Hasene Hanım'dır. Safiye Ali, Ali Kırat Paşa'nın ikinci eşi Emine Hasene Hanım'ın dünyaya getirdiği dört kızın en küçüğüdür (O.M.Çolak, 2007:577-580). En büyük ablası Advieye Sargut, Bülent Ecevit'in annesi ressam Nazlı Ecevit'in annesidir (Yıldırım, 2011: 11).

Küçük yaşlardan itibaren edebiyata, müziğe ve yabancı dile ilgisi olan Safiye Ali'nin henüz 16 yaşında iken yedi dil konuşup yazdığı bilinmektedir (Toros, 1993: 53). Ailesi tarafından özenle yetiştirilen Safiye Ali Beşiktaş Rüştüyesi'nde eğitim hayatını sürdürürken Amerikan (İnas) Kız Koleji'nin rüştiye kısmına geçmiştir (Yıldırım, 2011: 15). 1916 yılında Amerikan Kız Koleji'ni bitirmiştir. I. Dünya Savaşı'nın yaratmış olduğu ortamdan dolayı sağlık alanında yaşanan problemler çoğalmış ve buna paralel olarak ülkede doktora olan ihtiyaç sayısı da artmıştır. Doktora duyulan ihtiyacın artması ile tıp eğitimi almak isteyen kızların Avrupa'ya gönderilmeye başlandığı bu dönemde, Safiye Ali de tıp eğitimi için yurtdışına gönderilen kızlardan biridir. Safiye Ali dönemin Maarif Nazırı Şükrü Bey'in yardımı ile Almanya Würzburg Üniversitesi'ne gönderilmiştir (Hot, 2015: 100).

Safiye Ali'nin doktorluk mesleğine ilgi duymasında ve onu meslek olarak seçmesinde Amerikan Kız Koleji müdürü Mary Mills Patrick'in de etkisi olmuştur. Genç bir kızın ailesinden bağımsız, yalnız olarak yabancı bir ülkeye gitmesi o dönemin koşulları göz önüne alındığında kabul edilir bir durum olmamasına rağmen Safiye Ali Almanya'daki eğitimini başarıyla tamamlamıştır. Almanya'da geçirmiş olduğu eğitim hayatını ise "Hayatımın en güzel zamanı 1914'de ibtida eden ve Almanya'da geçen tahsil hayatımdır" sözleri ile ifade etmiştir (Hot, 2015: 101). 1921 senesinde Über Pachymeningitis Haemorrhagica Interna İm Sauglingsalter (Bebeklerde İç Pekimenejit Kanaması Hakkında) başlıklı tezi ile diplomasını alarak mezun olmuştur. Diplomasını aldıktan sonra mesleğini yapma hakkı kazanan Safiye Ali İstanbul'a dönmüş ve burada altı hafta kaldıktan sonra uzmanlığını yapmak amacıyla tekrar Almanya'ya gitmiştir. Würzburg Julius-Maximilians Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde kadın hastalıkları ve çocuk hastalıkları üzerine uzmanlığını almıştır. Safiye Ali Almanya'da geçirdiği yıllarda öğrencilik hayatı boyunca cinsiyet ayırımına maruz kalmamış ve oradayken kurduğu arkadaşlık dostluk ilişkilerinden çok etkilenmiştir. Çalışmalarında da en büyük desteği Würzburg Julius-Maximilians

Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunu, göz hastalıkları uzmanı eşi Ferdinand Krekeler² vermiştir (Yıldırım, 2011:16-19).

Safiye Ali Türkiye'ye döndüğünde Almanya'ya eğitim almak için giderken geride bıraktığı İstanbul'da köklü değişiklikler olduğunu görmüş Osmanlı Devleti'nin yıkıntılarında Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. 1923 yılında Cumhuriyet'in ilk kadın doktoru olarak tababat icazetnamesini yani doktorluk yapma belgesini alan (Hot, 2015: 101) Safiye Ali vakit kaybetmeden gazetelere ilan vererek İstanbul Cağaloğlu Nuri Osmaniyeye Caddesinde eşi ile birlikte bir muayenehane açtığını ve hasta kabul ettiğini duyurmuştur (Toros, 1993: 54) (Bkz. Ek-2).

Mesleğini yaparken bir takım zorluklarla karşı karşıya kalan Safiye Ali'ye kadın doktor olduğu için önyargı ile yaklaşmıştır. Fakat cesaretini kaybetmeyen Safiye Ali kendini tanıtmaya devam etmiş, zamanla kadınların güvenini kazanmış ve muayenehanesi dolup taşmıştır. Muayenehanedeki görevine ek olarak Alman ve Amerikan elçiliklerinde de doktorluk yapmıştır. Bunların haricinde Amerikan Kız Koleji'nin Tıp Bölümü'nde çok sevdiği hocası Marry Mills Patrick'in daveti üzerine jinekoloji ve obstetrik dersleri de vermiştir (Yıldırım, 2011: 29-33). Safiye Ali'nin buradaki görevi 1924 yılına kadar sürmüştür, 1924 yılında Kolejin yönetim kurulu mali yönden zorluk yaşadığını açıklamıştır. Diğer taraftan kapitülasyonların kaldırılması ile sağlık eğitiminde de millileşmeye giden Cumhuriyet hükümeti Nisan 1924'de okulu kapatmıştır (Toprak, 1999: 49).

2. Hilal-i Ahmer Kadınlar Merkezi'ndeki Çalışmaları

Safiye Ali'nin Almanya'da aldığı eğitim sırasında sosyal sağlık kurumlarında çalışması, onun bakış açısına ve bilgi birikimine katkı sağlamıştır. Görev aldığı bu kurumlarda çocukların sağlığını korumak amacıyla annelere verilecek olan eğitimin ne kadar önemli olduğunu fark etmiş ve bu uyanış onu kendi ülkesindeki anne ve çocuklara yardım etmeye sevk etmiştir. Türkiye'de çalışmaya başladığında bir taraftan çocukları tedavi edip diğer taraftan da annelere çocuk bakımı ve sağlığı konusunda bilgilerini aktarmıştır. Ancak daha fazla anne ve çocuğa ulaşması gerektiği ve bunu tek başına gerçekleştirmesi biraz zordu. Yardım elini uzatıp daha fazla anne-çocuğa ulaşabilmesi bakımından Hilal-i Ahmer Cemiyeti Kadınlar Merkezi Safiye Ali için uygun bir kurumdur ve burada çalışmaya başlamıştır (G. Çolak, 2009: 625).

Safiye Ali'ye İstanbul'da muayenehane açtığı sıralarda desteğini esirgemeyen Türk eğitim ve sağlık tarihine önemli katkılar sağlayan bir kadın doğum uzmanı olan Dr. Besim Ömer Paşa, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Kadınlar Merkezi'nin kurulmasına da öncülük etmişti (Ülman, 2005: 12-13). Dr. Besim Ömer Paşa'ya göre hastabakıcılık ve hemşirelik toplumda kadınlara özgü bir meslekti ve kendisi bu

²Aynı Tıp Fakültesi mezunu olan Safiye Ali ile Ferdinand Krekeler'in ilişkisi okul döneminde başlamıştır. Würzburg Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde göz kliniğinde başasistanlık görevini sürdürürken kariyerini bırakıp eşi Safiye Ali ile İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da muayenehane hekimliği yapmıştır. Alman Konsolosluğunun da doktoru olan Krekeler, İstanbul'da "Ferdin Ali" adını kullanmıştır (Yıldırım, 2011:23). Toros'un belirttiğine göre Ferdinand Krekeler Müslümanlığı kabul ederek "Ferdin Ali" adını kullanır (Toros, 1993: 54) (Bkz. Ek-7)

görüş ve düşüncelerin ışığında Hilal-i Ahmer Kadınlar Merkezi'nin açılmasına öncülük etmişti (1912). Cemiyette kimsesiz yoksul kadınlar çalıştırılıp onlara eğitim verilmiş bunun yanı sıra 1913'de açılan hastabakıcılık kurslarından sonra kadınlar ülkenin çeşitli yerlerindeki hastanelerinde görev yapması sağlanmıştır (Kaplan, 1998: 40-41).

1 Ağustos 1923'de Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Kadınlar Merkezi, Besim Ömer Paşa'nın teklifi ile küçük çocuklar için bir muayenehane açmıştı. Muayenehanede sunulan sağlık hizmetleri ise Safiye Ali ve hastabakıcılar tarafından yürütülmekteydi. Merkezde öncelikle çocuklar yaş gruplarına ayrılıyordu. Bir yaşını doldurmuş anne sütünden kesilmiş çocuklarla zayıf ve hastalıklı olanlar her hafta çarşamba günü anneleri tarafından merkeze getiriliyor, muayene edildikten sonra kilolarına göre bir beslenme programı oluşturuluyordu. Hasta olanların tedavisi yapılıyor, her çocuğa bir kimlik belgesi, sağlık cüzdanı veriliyordu. Merkez tarafından ailelerin sosyal durumu kayıt altına alınıp daha sonra ziyaretçi hastabakıcılar tarafından evlerindeki sağlık koşulları ve ihtiyaç dereceleri inceleniyordu. Yine bu merkez tarafından çocuklara yılda iki kez olmak üzere giysi ve çamaşır yardımı da yapılıyordu. Kadınlar Merkezi'nde çocuk ölümlerine karşı 1 Ağustos 1923'ten 1924 yılı sonuna kadar yapılan yiyecek, bakım ve giyecek yardımları şu şekildedir: 10082 kutu süttozu, 592 kg pirinç unu, 99 kg irmik, 82 kg şeker, 73 kg pirinç, 30 kg yulaf unu, 30 kg mısır unu, 15 kg balık yağı, 73 kg tel şehriye, 73 kg makarna, 27 kg sabun yardımı yapılmıştır. 391 çocuğa ilaçlı tedavi uygulanmış, 9360 çocuk tartılarak gelişimleri izlenmiştir. 150 çocuğun sağlık durumu ziyaretçi hastabakıcılar tarafından evlerinde takip edilerek bunlardan 20'si hastaneye yatırılmıştır. 125 çocuğa kışın ve bayramlarda çamaşır ve elbise, 25 bebeğe de kundak verilmiştir (Akgün ve Uluğtekin, 2002: 260-264). Annelere ve çocuklara büyük faydalar sağlayan bu merkez 1925 tarihinde kapatılmış ve buradaki hizmeti sona eren Safiye Ali Süt Damlası'ndaki çalışmalarına devam ederek anne ve çocuklara destek olmayı sürdürmüştür (Servet-i Fünun/04.12.1924) (Bkz. Ek-3).

3. Süt Damlası ve Safiye Ali

Savaş yıllarının uzun sürmesi neticesinde ortaya çıkan olumsuz koşullar ve savaşın devam ediyor olması yetim ve kimsesiz çocukların sayısında artışa sebep olmuştu. Ülkenin toplumsal yapısında değişimlerin meydana geldiği savaş ve mütareke yıllarında, göçlerin önemli bir etkisi olmakla birlikte yaşanan ekonomik sıkıntılar ve sefaletin artması, fuhuş ortamının çoğalması ve aile bağlarının gevşemesi gibi faktörler de vardı (Toprak, 1994: 343). Böyle bir dönemde devletin kurmuş olduğu bazı kurumlar ve yardımseverlerin destekleri, 1917'de Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin kuruluşuna kadar insanların yardım ihtiyaçlarını karşılıyordu. Himaye-i Etfal Cemiyeti her ne kadar çalışmalarına 1917 yılından itibaren başlamış olsa da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından sonra yeniden teşkilatlanarak 30 Haziran 1921 yılında Ankara'da Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti olarak çalışmalarını sürdürmüştür (Okay, 1999: 55). Cemiyetin 1925 yılı Nizamnamesinin 2. Maddesinde anne ve çocuğa dair kapsamlı görevleri şu şekildedir.

- Çocuk dispanserleri kurmak,
- Misafirhaneler ve yetim yuvaları kurmak,
- Muakkam süt dağıtma yerleri oluşturmak,
- Fakir ve hasta çocukların tedavilerine yardım,
- Fakir çocuklara gıda ve malzeme vermek suretiyle yardım,
- Fakir okul çocuklarına gıda ve kırtasiye malzemesi vermek suretiyle yardım,
- Ücretsiz veya iaşesi (geçindirilme) ücreti cemiyet tarafından karşılanmak üzere çocukların aileler nezdine verilerek bunların durumlarının kontrol edilmesi sağlamak,
- İş görecektir yaş ve yapıda olan çocuklara iş bulunması,
- Çocukların dairelerde ve muhakemelerde haklarının korunmasını sağlamak ve velisiz ve vasisiz çocukların kanuni temsilciliğini almak ve kanun dairesinde çocukların hak ve menfaatlerinin korunmasını üstlenmek,
- Çocuklara ait kütüphaneler kurmak,
- Çocuklar için örnek çalışma yerleri kurmak,
- Doğumlarda müracaat edenlere yardım,
- Çocuklara ait adli, tıbbi, terbiyevi birçok hususta müracaat edeceklere bilgi verilmesi,
- Çocukları sağlıklı bir tarzda eğlendirmek için oyun meydanları ve oyun bahçeleri oluşturulması (Sarıkaya, 2011:48-55).

Cemiyet zaman kaybetmeden yaklaşık üç ay sonra çalışmalarına başlayıp cephedeki askerlerin çocuklarına ve annelerine yardımlarda bulunmuştur. Ayrıca cephelelerden ve cephe gerisinde bulunan yetim çocukları da koruması altına almıştır (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA], 030.18.01/06.41.09). Bir hayır kurumu olmasından dolayı en büyük desteği halktan gelen yardımlar oluşturmuştur. Bu yardımlar sayesinde ayakta durmaya çalışan kurum, aynı zamanda kamu yararına çalışmalarda bulunduğu için de devlet tarafından desteklenmiştir (BCA, 30.10.0/198.355.5; BCA, 30.10.0/178.233.17). İhtiyat akçasından hayır kurumları için ayrılan ödenekten pay almakla birlikte, tahlisiye idaresi yıllık bütçesinden de Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne yardım izni verilmesiyle, yıllık mali bütçeden artan ödeneklerden bir miktarının verilmesi ve hayır derneklerinin yapmış olduğu kırtasiye alışverişleri ile cemiyete gelir sağlamıştır (BCA, 030.18.1.2/32.54.7). Başka bir gelir kaynağı olarak da zekat, fitre ve kurban derilerinden elde edilen gelirlerde mevcuttur (BCA, 51.0.0.0/2.6.20) (Bkz. Ek-6). Bunların yanı sıra dini bayramlarda yapılacak olan tebrikler için oluşacak masrafların Himaye-i Etfale bağışlanması için halka çağrıda da bulunulmuştur (BCA, 490.01.0.0/1436.746.2).

Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin nizamnamesinde yer alan süt dağıtma merkezlerinin kurulması 1921 yılında Fransız General Pelle'nin girişimleri ve Fransız Kızılhaç Kadınlar Cemiyeti'nin çalışmaları sayesinde gerçekleşmiştir. Yoksul ve yardıma muhtaç Türk çocuklarının süt ihtiyacını ve bakımını sağlamaya çalışan cemiyet Süt Damlası- Küçük Çocuklar Muayenehanesi adıyla çocuk bakım yurdunu kurar (1921) (Yıldırım, 2011: 38). Kurum Nisan 1925'de Fransız Kadınlar

Cemiyeti tarafından Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne bağışlanmıştır. Batılılar tarafından kurulup Müslüman-Türk çocuklarına bağışlanan ilk hayır kurumu olma özelliğini taşıyan Süt Damlası, Himaye-i Etfal Cemiyeti İstanbul Merkezi Başkanı Dr. Besim Ömer Paşa'nın yönetimine bırakılır (Servet-i Fünun/23.04.1925). Himaye-i Etfal Cemiyeti Süt Damlası Müessesesi adını aldıktan sonra Beyazıt-Laleli'deki Seyyit Hasan Paşa Medresesi ile sebilinde çalışmalarına başlamıştır. Bir süre sonra Safiye Ali de daha fazla anne ve çocuğa ulaşmasında aracı olan Süt Damlası'nda doktorluk yapmaya başlar. Başlangıçta üç oda ve bir süt mutfağından ibaret olan Süt Damlası, Safiye Ali'nin müdürlüğe getirilmesinden sonra çocuk bakımı ve sağlığı için önemli bir kurum olmuştur (Servet-i Fünun/16.09.1926).

Süt Damlası merkezinde annelere, çocukların bakımına ve sağlıklarının korunmasına yönelik bilgiler verilir, onların anne bakımı ve sevgisi altında olmasına özen gösterilmiştir. Annelerin çocuklarını emzirmesi teşvik edilmiş anne sütünün önemi vurgulanmıştır. Merkezde başta annesi ölmüş çocuklar ile ikiz doğum yapmış annelere yardım edilmiş, annelere ve çocuklara süt verilir beslenme ve gelişimleri takip edilmiştir. Yardıma ihtiyaç duyan ailelerin süt dönemi geçmiş çocuklarına, süt, mama, pirinç unu vb. yardımlarda bulunulup, sağlık kontrollerinin yanında verem aşısı ve frengi kontrolleri de yapılmıştır. Evler ziyaret edilerek çocuk ve annesinin sağlık hizmetlerinden yararlanması sağlanmış, takip çizelgesi hazırlanarak bunlarla beraber suni güneş (ultraviyole) ve kum banyosundan da yararlanma imkanı verilmiştir (Anneler ve Çocuklara Salname: 47; Yıldırım, 2011: 39-41).

1926 yılında merkezin müdürlüğüne getirilen Safiye Ali'ye Semiha Galip ve Leman Hanımlarda yardımcılık yapmışlardır. Safiye Ali göreve geldikten sonra Almanya, İsviçre ve Avusturya gibi ülkelerde kurulan çocuk müzelerini örnek alarak anne ve çocuklar için faydalı olacağını düşündüğü bir çocuk müzesi kurmak için girişimde bulunur. Müzede temizlik malzemeleri, kundak ve kundaklama, inek sütü ile beslenme, emzirme, kilo kontrolü, büyüme izlemi, nazarlıklar, kurşun dökme, mamalar, çiçek aşısı ve çeşitli çocuk hastalıkları ile ilgili istatistikler, grafikler ve resimler yer almaktadır. Safiye Ali bu veriler yardımı ile annelere çocuk sağlığı ile ilgili bilgi verip tavsiyelerde bulunmuştur (Yıldırım, 2011:44; Servet-i Fünun/16.09.1926). Yabancı dile hakim olması sayesinde Almanca, Fransızca ve İngilizce kitaplardan derleyip Süt Damlası'ndaki deneyimlerini de katarak "Küçük Çocuklar Muayenehanesi ve Süt Damlası" adıyla bir kitap da yazan Safiye Ali bu kitabı, eserin hazırlanması konusunda kendisini teşvik eden Besim Ömer Paşaya ithaf etmiştir (Hot, 2015: 101).

Safiye Ali azmi ve çalışkanlığı sayesinde kısa sürede mesleğinde yükselmiş, annelerin kadınların ve çocukların sevgisini, güvenini kazanmıştı. Fakat bazı meslektaşları özellikle erkek olanlar onun bu başarısını hazmedememişlerdir. Himaye-i Etfal Cemiyeti İstanbul vilayeti yıllık kongresine Dr. Besim Ömer Paşa ile katılan Safiye Ali bu kongreden sonra istifasını vererek görevinden ayrılmıştır. İstifa haberi anneler tarafından büyük üzüntü ile karşılanmış ve Safiye Ali'yi vermiş

olduğu bu karardan vazgeçirme çabaları başarılı olmamıştır (Milliyet Gazetesi/23.02.1927).

4. Uluslararası Kongrelerde Safiye Ali

Safiye Ali İstanbul'da mesleki vazifelerini yerine getirirken bir yandan da üç uluslararası kongrede Türkiye'yi temsil etmiştir. Safiye Ali'nin 1924 senesinde katıldığı ilk uluslararası kongre olan Londra'daki Beynelmül Kadın Doktorlar Kongresine 18 ülkeden 300 kadın doktor katılmıştı. Bu kongre Safiye Ali'ye uluslararası bir kongrede Türkiye'yi temsil eden ilk kadın delege olma imkanı vermesi bakımından önem taşıyordu. Kongre, farklı uluslardan katılım sağlayan kadın doktorlar arasında birlik oluşturmayı, kadın ve çocuk hastalıklarına karşı alınacak tedbirleri konuşmayı amaçlamıştır. Kongrede etkin bir rol oynayan Safiye Ali görüşülecek olan konuların saptanması amacıyla seçilen 25 delegeden biriydi ve anne-çocuk sağlığı yönünde yaptığı çalışmalar cemiyet tarafından takdir edilmişti (Yıldırım, 2011: 123-123).

Ekim 1920'de Himaye-i Etfal Cemiyeti, birliğin Cenevre'deki merkezi tarafından tanınarak "Etfale Muavenet Beynelmül İttihadı Türk Komitesi olarak çalışmalarını sürdürdü. 6-8 Ekim 1924 tarihleri arasında Viyana'da, 8-11 Ekim 1924 tarihinde ise Budapeşte'de yapılacak olan kongreye davet edilen Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti, bu kongrede Türkiye'yi temsil etmesi için Dr. Besim Ömer Paşa ve Dr. Safiye Ali'yi seçti. Safiye Ali'nin seçilmesinde yabancı dil bilmesinin yanı sıra çocuklara karşı göstermiş olduğu şefkat ve yapmış olduğu çalışmalar göz önüne alınmıştır. Kongrede konuşulan konular arasında Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin çalışmalarına rağmen kimsesiz ve yardıma muhtaç çocukların sayısının arttığı, ekonomik sıkıntılardan dolayı halkın zor durumda olduğu ve ihtiyaç sahiplerine acil yardım yapılması gerektiği gibi başlıklar vardır. Kongrenin bitiminden sonra Viyana'da açılan hayır kurumları, çocuk ve anne muayenahaneleri, çocuk yuvaları, çocuk bahçeleri, çocuk aşhaneleri, anayurtları, gündüz yuvaları delegelere gezdirilmiş, yine kongre sırasında açılan sergide ise çocuk işleri, çocuğa yönelik kitap ve çalışmalar sergilenmiştir (Sarıkaya, 2011: 284-286).

Safiye Ali'nin Türkiye'yi temsilen katıldığı üçüncü kongre Beynelmül Kadın Doktorlar Cemiyeti tarafından 1928 yılında Bolonya'da düzenlenen kongredir (Bkz. Ek-4). Diğer kongrelerde olduğu gibi bu kongrede de yine anne ve çocuk sağlığı üzerinde durulmuştur. Kongrede tartışılan konular arasında çocuk hastalıkları ve ölümü ile mücadele çabaları, hamile kadınlara yapılabilecek yardımlar ve sağlıklı çocuk yetiştirilebilmesi için yapılması gerekenlerdir vardır (Cumhuriyet Gazetesi/04.04.1928). Safiye Ali kongrede yapmış olduğu konuşmasını dönemin gazetesi olan Servet-i Fünunda "İtalya'da Bolonya Şehrinde İçtima Eden Beynelmül Kadın Hekimler Kongresi Münasebetiyle Seyahat İntibalarım" yazısında ana hatları ile şu şekilde açıklamıştır:

"Dört gün devam eden bu kongrede, bu fenni içtimada nelerden bahs olundu? Yukarıda arz ettiğim gibi tamamıyla kadınlığın ruhunu dolduran hilkatine temas eden

meselelerden: çocukluk, çocuk hastalıkları ve içtimai teşkilatı. Ben de bu meyanda büyük bir zevk ve iftiharla Türkiye'mizin hususiyle Türk kadınlığının tarihte hiçbir misli görülmemiş İnkılabından, mazinin esaret zincirlerini kıran, paslı izlerini silen ve gideren azimli ve kuvvetli ellerden, son senelerde çocuklarımız için yorulmak bilmez bir sa'y ile uğraşan sıhhat mücahidimiz Doktor Refik(Saydam) Bey Efendi'nin vücuda getirdiği ve getirmekte olduğu içtimai faaliyet ve teşkilattan ve yine son senelerde tatbik olunan Mekteb-i Hıfzısıhhattan velhasıl çocuklarımızı sağlam yetiştirmek çocuk vefeyatının önüne geçmek için Hükümet-i Cumhuriyetimizin yaptığı fedakarlıklardan ve hepsinin fevkinde bugünkü şark kadınının hayatında bir abide-i hürriyet olan büyük Gazi'mizden dilim döndüğü, gücüm yettiği kadar bahs ettim ve arkadaşlarımın bitip tükenmek bilmeyen suallerine cevap vermeye çalıştım.” (Servet-i Fünun/ 21.06.1928) (Bkz. Ek-5)

5. Türk Kadınlar Birliği ve Safiye Ali

Cumhuriyetten önce kadınların kendi haklarını isteme konusunda yeterince bilinçli olmadıkları söylenebilir. Fakat kadınların siyasetten tamamen uzak olduğunu söylemek de doğru değildir. Kadın hakları konusunda ilk ciddi çalışmalar Cumhuriyet'in ilanından sonra gerçekleşmiştir. Müdafaa-i Vatan Cemiyetlerinde önemli roller oynayan kadınlar Darülfünunda bir kadın şurası toplayarak siyasi teşkilatlanma yoluna gitmişler ve Nezihe Muhittin Hanım başkanlığında Kadınlar Halk Fırkasını kurmuşlardır (Kaplan, 1998: 139-140). Hükümet 1924 yılında fırkanın kuruluşuna izin vermemiş bunun üzerine Kadınlar Halk Fırkası, Türk Kadınlar Birliği adı altında örgütlenmeye gitmiştir (7 Şubat 1924). Nezihe Muhittin başkanlığında kurulan cemiyetin kurucuları arasında Aliye Esat, Güzide Osman, Sabiha Zekeriya (Sertel), Şukufe Nihal gibi isimler bulunmakla birlikte (Zihnioğlu, 2003: 152) Türk Kadınlar Birliği Tüzüğü'nde birliğin amacı şu şekilde ifade edilmiştir:

Madde 3- Birliğin Amacı: Kadınlığı düşünsel ve sosyal alanlarda yükselterek modern ve olgun bir düzeye erdirmektir. Birlik bu amaca varmak için genç kızları gerçek anne olarak yetiştirmek, kadınlık dünyasındaki feci sosyal yaraları iyileştirmek, dul kimsesiz ailelere ve ilkokuldaki çocuklara yardım etmek, fakir çocuk okutmak, yeni kuşağın maddi ve manevi eğitimi ile ilgilenmek, kadınlığı dış hayatta çalıştırmaya özendirmek için çaba sar ederek konferanslar düzenlemek ve eserler yayımlamak konusunda elinden geldiğince çalışacaktır (Baykan ve Ötüş-Baskett, 1999: 149).

Kadınlar Birliği kurulduktan sonra 28.06.1925 tarihli bir kararname ile kamuya yararlı bir dernek olma özelliği kazanmış ve gerçekleştireceği çalışmalar yasal olarak onaylanmıştır (BCA, 30.18.1.1/14.42.6). 1925 yılında Kadınlar Birliği tarafından bir etkinlik programı hazırlanıp hangi konular üzerinde çalışılacağı belirlenmiştir. Buna göre; kadın ve çocukların korunmasına yönelik politikalar geliştirildi; fuhuşun yasaklanması için çalışılacak, boşanma durumunda kadınlar korunup hakları savunulacak, kadınların iş bulmalarına yardım edilecek kolaylık sağlanacaktı. Nezihe Muhittin kadınlara balo ve davet kıyafetleri için israfa kaçmamaları konusunda uyarılarda bulunmuş ve modanın yerini diğer daha çok

gerekli işlere bırakabilirse kadının zayıf ve eksik yönlerini tamamlayabileceği görüşünü savunmuştur. Kadınlar Birliği İdare Heyeti'nin üyesi olan Safiye Ali bu görüş doğrultusunda kadınların ekonomik koşullarına uygun bir şekilde giyinmeleri için elbise örnekleri hazırlamayı önermiştir. Nezihe Muhittin, Safiye Ali tarafından yapılan bu öneriyi uygun bulurken öneri başında tekdüze giyim eleştirisi ile karşılanmıştır (Zihnioğlu, 2003: 187-188).

1927 yılında Kadınlar Birliği siyasi haklara sahip olmak amacıyla kuruluş tüzüğüne değişiklik yoluna gitmiştir. Bu bağlamda siyasi hakların kazanılması için kadınlar lehinde kamuoyu hazırlamak, uluslararası kadın kongrelerine katılmak, seçme ve seçilme hakkı isteyen kadın cemiyetlerini desteklemek ve diğer kadın teşkilatları ile ilişkiler kurup, Türkiye'de kadın kongreleri düzenlemek amaçlanmıştır (Kaplan, 1998: 142). Kadınlar Birliği tarafından alınan bu kararlardan sonra yapılacak olan ilk seçime Cumhuriyet Halk Fırkası adına katılmaya karar verilmiş mebus adayları olarak da Nezihe Muhittin, Safiye Ali, Dr. Hayrünissa ve Mustafa Paşazade Azize Hanım aday gösterilmiştir. Siyasi hakların kazanılması konusunda faaliyete geçen Kadınlar Birliği üyeleri seslerini duyurmak için 10 Nisan 1930 yılında İstanbul Belediye Binası ve Cumhuriyet Halk Fırkasının önünde toplanarak tezahürat ve hükümete teşekkür konuşması yapmışlardır. Safiye Ali gazetelere verdiği röportajlarda kadınların bir gün mebus olacaklarını ve kendisinin çocuklara yardım konusunda Meclis'te sesini duyurmayı çok istediğini açıklamıştır (Yıldırım, 2011: 46; BCA, 30.10.0.0/80.526.4).

Bu dönemde kadınların seçime katılıp katılmaması gerektiği hakkında farklı görüşler vardır. Kimi kadınların seçime katılmasını erken bulur. Kimisi ise kadınların seçime katılmasını erken bulup, onların siyasi isteklerini desteklemiş fakat seçilme hakkından önce ilk olarak seçme hakkının tanınması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu tartışmaların yanı sıra Kadınlar Birliği içindeki anlaşmazlıklar cemiyetin bölünmesine yol açmış, buna ilaveten cemiyet içinde usulsüzlük yapıldığına dair iddialar sonucu polis tarafından arama yapılarak kayıtlar mühürlenmişti. Cemiyet yaşanan bu olaydan sonra yönetim kurulunda değişikliğe giderek Latife Bekir (Işık) Hanım ile daha ılımlı ve gösterişsiz bir çalışma içine girmişti (Kaplan, 1998: 144-145).

6. İstanbul'a Veda

Safiye Ali meslek hayatının en parlak dönemini yaşarken Bolonya'daki Milletlerarası Kadın Doktorlar Kongresinden dönüşünde, İstanbul'da mesleğini yaparken zaman zaman karşılaştığı zorlukları şu sözlerle ifade etmiştir: “Kongrede tanıştığım pek kıymetdar meslektaşlarımdan samimi bir muhabbet, büyük bir intibah ile ayrılıp bazen çetin olan meslek hayatıma yeniden yaşatıcı bir kuvvet ve ilham ile atılmak üzere avdet ettim” (Servet-i Fünun/21.06.1928). Bu sözlerinden anladığımız kadarıyla Safiye Ali meslek hayatında yaşamış olduğu sıkıntılara rağmen mesleğini icra etmekten vazgeçmemiş hayatlarına dokunacağı daha yüzlerce kadın ve çocuk ona devam etmesi adına güç vermiştir. Kongrede bulunan kendisi ile aynı fikirlere

sahip olan meslektaşları onu bugüne kadar yaptığı çalışmalar konusunda takdir etmiş, ileriye yönelik yapmak istedikleri konusunda da ilham vermişlerdi.

Taha Toros 1928 yılında kansere yakalanan Safiye Ali'nin bir süre şüphelerini gizledikten sonra Almanya'ya Dortmund şehrine gittiğini bildirmiştir. Geçirmiş olduğu başarılı operasyon sonrası Dortmund'a yerleşip mesleğine devam etmiştir. Almanya'da bulunduğu sırada II. Dünya Savaşı başlamış ve bu savaş ortamında bir doktor olarak mesleğinin gerekliklerini eşi ile birlikte sivil halka hizmet ederek yerine getirmiştir. Savaş bittikten sonra hem vatanına duyduğu özlem hem de dinlenme isteği Safiye Ali'nin tekrar İstanbul'a dönmesine vesile olmuştur. Fakat hastalığının depresmesi ve İstanbul'da umduğunu bulamaması onu İstanbul'a yerleşme isteğinden vazgeçirmiştir. Almanya'ya Dortmund'a geri döndükten sonra hastalığı her geçen gün daha da kötüye gitmiş ve tedavi sürecine cevap vermeyen Safiye Ali Hanım 5 Temmuz 1952 günü hayata veda etmiştir. 9 Temmuz 1952 günü yapılan cenaze töreninin ardından Dortmund Merkez Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir. Dostlarının, Dortmund halkının ve hastalarının katıldığı cenaze töreninde konuşma yapan Prof. Dr. Lehmann'ın Safiye Ali için söylediği son sözü şu olmuştur: “Safiye'nin yüreği bir pırlantaydı. O yüksek ruhlu, insancıl bir varlıktı. Bizim kalbimizde hayranlık duyduğumuz, büyük bir yardımsever melek olarak yaşayacaktır...” (Toros, 1993: 56)

Sonuç

Osmanlı İmparatorluğu döneminde çeşitli hizmetlerde bulunan tanınmış bir ailenin kızı olan Safiye Ali'ye ailesi tarafından iyi bir eğitim verilmiştir. Çok istediği tıp eğitimini dönemin koşullarından dolayı Almanya'da yapmak zorunda kalmıştı. Safiye Ali'den sonra yurtdışına öğrenci gönderimi devam etmiş, çağdaşlaşma hamlesinin başarıya ulaşmasının ancak bilim, teknik ve sanat alanlarında yetiştirilen kişilerle mümkün olacağı gerçeğinin bilincinde olan Atatürk; Maarif Vekaletince yurt dışına gönderilecek öğrencilere çektiği telgraflarında: “Sizi birer kıvılcım olarak gönderiyorum, alevler olarak geri dönmelisiniz” diyerek onlara destek olmuştur (İçke, 2018:55-57). Yurtdışında almış olduğu bu eğitim Safiye Ali'ye sosyal ve kültürel faydalarda sağlar. Türkiye'nin ilk kadın doktoru olarak ülkesine döndükten sonra edinmiş olduğu bu bilgi birikimlerini insanlara aktarıp ülkesi için yararlı çalışmalarda bulunmuştur. Anneler ve çocuklar tarafından çok sevilen Safiye Ali şefkat ve merhamet dolu bir doktordur. Sosyal kurumlarda karşılık beklemeden hizmetler vererek anne- çocuk sağlığına önemli katkılar sağlamıştır. Kendisi bir anne değildir fakat binlerce yoksul, zayıf, hasta çocuğa anne şefkati ile dokunmuştur. Anne sütünün çocuk gelişimindeki önemini savunan Safiye Ali anneleri emzirmeye teşvik ederek annelere eğitimler verir. Süt Damlası Merkezi sayesinde bütün çocukların süte ulaşmasını sağlamıştır. Annelere çocukların beslenmesi ve gelişimi hakkında gereken modern yöntemleri göstererek sağlıklı nesillerin yetişmesi için hizmetlerde bulunmuştur. Himaye-i Etfal Cemiyeti Kadınlar Merkezi ve Türk Kadınlar Birliği'nin çocuk muayenehanelerinde de anne ve çocuklara yönelik çalışmıştır.

Uluslararası kongrelerde mesleki vazifelerini yerine getiren iyi bir kadın doktor olmasının yanı sıra Cumhuriyet rejiminin ilerlemelerini simgeleyen kadın kimliği ile de ülkesini en iyi şekilde temsil etmiştir. Kadınların siyasi haklarının kazanılması için Türk Kadınlar Birliği aracılığı ile kadın hareketlerine katılır. Katılmış olduğu kongrelerdeki konuşmaları ve kongre için gittiği ülkelerdeki kadın ve çocuk sağlığına ilişkin izlenimleri de dönemin gazetelerinde yer alan Safiye Ali, mesleğini yaparken çeşitli suçlamalar ve engellemeler ile karşılaşmıştır. Ülkesi için yapabileceği daha fazla çalışma varken cinsiyetçi baskılardan dolayı istifa etmek zorunda kalan Safiye Ali istifasını geri almasını isteyen hastalarının ve meslektaşlarının çağrılarına rağmen istifasını geri almaz. Cinsiyetçi yaklaşımlarla daha eğitim hayatındayken karşılaşan Safiye Ali için meslek hayatında da değişen bir durum olmaz. Kadın-erkek arasındaki eşitsizlerin devam ederek kadının çalışma hayatından izole edilmeye çalışılmasının bir örneği olan Safiye Ali, kadın tarihimizde iz bırakmış önemli bir şahsiyettir. Osmanlıdan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde gelişim ve değişimin bir örneğidir. Türk kadınının imkanlar dahilinde neler yapabildiğinin en güzel kanıtı olan Safiye Ali yardımseverliği ve özverili çalışmaları ile kendisini sevdirip Türk kadınının mücadelesine katkıda bulunmuş ve gelecek nesiller için Türk kadınına bir rol model olmuştur.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (B.C.A)

İstanbul Şehir Üniversitesi Taha Toros Arşivi

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet

Milliyet

Servet-i Fünun

Makaleler ve Kitaplar

Altıntaş, A. (1998), "Türkiye'de Hemşireliğin Başlangıcı", Sağlık Alanında Türk Kadını, İstanbul, s.337-387.

Anneler ve Çocuklara Salname 1927, Himaye-i Etfal Cemiyeti, İstanbul, 1927

Baykan, A. ve Ötüş-Baskett, B. (1999), Nezihe Muhittin ve Türk Kadını 1931, İletişim Yayınları, İstanbul.

Çavdar, A. (1992), "Günümüz Halk Hekimliğinde İslam Öncesi Türk Tıbbının İzleri", 1. Türk Tıp Tarihi Kongresi (İstanbul 17-19 Şubat 1988) Kongreye Sunulan Bildiriler, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Çolak, G. (2009), "Turkish Female Students Studying in Germany: The Case Of Safiye Ali", Türk- Alman İlişkileri Sempozyumu, s.620-628.

- Çolak, O.M. (2007), “Libya’ dan Üsküdar’a Bir Padişah Yaveri: Ali Kırat Paşa (1840-1903) ve Ailesi”, Üsküdar Sempozyumu IV, 3-5 Kasım 2006, Bildiriler II, Ed. Coşkun Yılmaz, İstanbul, s.577-590.
- Hot, İ. (2015), “İlk Kadın Doktorumuz Safiye Ali”, Nobel Medıcus, Cilt:11, Sayı:1, s.100-102.
- İçke, A. (2018), Atatürk Dönemi Yurt Dışı Eğitimi (1923-1938), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Kaplan, L. (1998), Cemiyetler ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara
- Karal, Akgün S. ve Uluğtekin, M. (2002), Hilal-i Ahmer’den Kızılay’a, Kızılay Yayını Vol. II., Ankara.
- Mutlu, K.Ş. (1967), “Hekimlik Mesleğinde Türk Kadını”, Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Aylık Konferansları (1953-1964), Ankara, s.18-27.
- Okay, C. (1999), Belgelerle Himaye-i Etfal Cemiyeti, Şule Yayınları, İstanbul
- Sarıkaya, M. (2011), Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti (1921-1935), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Şentürk, S.E. (1983), Hemşirelik Tarihi, Ar Basın Yayın ve Dağıtım, İstanbul
- Tabak, R.S. (2001), Sağlık Eğitimi, Somgür Yayıncılık, Ankara.
- Toprak, Z. (1999), “Arnavutköy Amerikan Kız Koleji”, Tombak, Sayı:25, s.48-50.
- Toprak, Z. (1994), “Fuhuş”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt:3, İstanbul, s.342-345.
- Toros, T. (1993), “Dr. Safiye Ali”, Skylife, Yıl 11, Sayı:123, s.52-56, <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/39256/001641046010.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ülman, Y.I. (2005), “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Geçiş Sürecinde Bir Aydının Portresi Dr. Besim Ömer Akalın”, Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları, Editör: Nil Sarı, İstanbul, 1-26.
- Yıldırım, N. (2006), “Dünyada ve Türkiye’de İlk Kadın Hekimler ve Kadınların Hekim Olma Mücadelesi”, Toplumsal Tarih, Sayı:147, s.50-57.
- Yıldırım, N. (2011), Türkiye’nin İlk Kadın Doktoru Safiye Ali, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Zihnioğlu, Y. (2003), Kadınsız İnkılap- Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği, Metis Yayınları, İstanbul.

EKLER

Ek 1: İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphanesi Taha Toros Arşivi

Ek 2: İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphanesi Taha Toros Arşivi- Safiye Ali ve Eşinin Muayenehane İlanı

6
SSA6

7
SSA7

71562 687

آلتیابک ووتیورغ دالواتنوتی دیتیلوماتی
ماتز وطلب فاکولتیمی سرریجات عیله سنده
صابنی باش آبیستان دوتتور

فردی علی قریبقر
کوز منحصمی
چه ایرتسی ، بازار ایرتسی ، چه لاشابه
ویختیله صیاطری ساعت (۱۷-۱۰) آزار سنده
نورغیا ، جاده سنده (۵۲) نوسرولو خانه سنده
پوتتور . تلفون : اسانتیرل ۲۸۶۶

آلتیابک ووتیورغ دالواتنوتی
طب فاکولتیسندن مآذنون
قون وچوبوق خسته تازی ایچون
اوتتورایبولت ، صنمی کونش ،
والکتتریق ایله تداوی

83/0

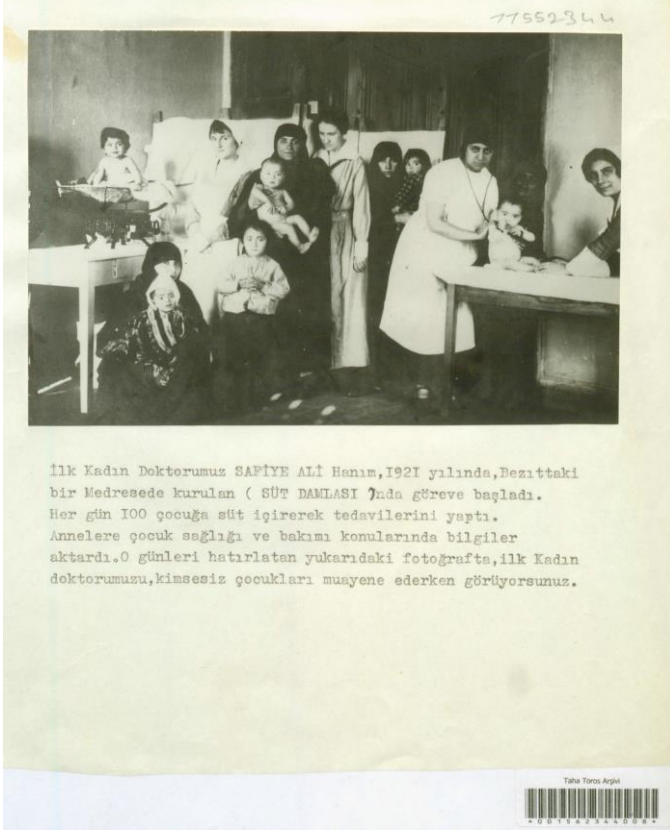
83/0

Dr. Safiye Ali ile eşi Dr. Ferdi Ali Kerekeler, Nuru Osmaniye
caddesinde muayenehane açtılar. Kendisi kadın ve çocuk hastalıkları,
kocası göz hastalıkları uzmanıydı.

Istanbul Şehir Üniversitesi Kütüphanesi
Taha Toros Arşivi

001562687008

Ek 3:Süt Damlası Merkezi

Servet-i Fünun, Sayı 1477-9(4 Aralık 1924) Besim Ömer Paşa ve Safiye Ali
Süt Damlası'nda

Ek 4: Bolonya Beynelmilel Kadın Doktorlar Kongresi'nden

Servet-i Fünun, Sayı 1660-186(7 Haziran 1928)

Ek 5: Beynelmille Kadın Hekimler Kongresi İle İlgili Safîye Ali'nin İzlenimleri

نور تونون

نورسو : 188 - 1662

صفيه : 91

دېم، بوند، «قدين دوتوقور جھيتك» تاسىسى
اليه ازكك وقدين دوتوقور آزمىستنه بر آرتياق
غېزىلى تالغى وياخود بولمده مجادله تامين اولوب
يالكر قادينك قادين ينى آتسه اولارق طب
ساحمىستنه ابدىه چكى خدمتى و بونك اطرافنده
آتنك هكي علوى، بطرف رسملىكى قى، طبي
واجبى بر مفكورده برلشدرمك در. ذاتا
اجتماعك اساس وحيي بومشله تشكيل ايدىور ايدى.

ايشته شوراده، هر سالدن براق كليماتى
آل انازلىرى اله هر ايتىلكنى جالى بر صورتده
آكلتمه چالشان و هميزالمه چايوق دوست اولان
جوال و فعال اسيانلى قادين دوتوقور بولمىستنه
سكونى و اعتدالى موزون امدى و لاغت لاسى
اليه بونك بر تشاد تشكيل ايدن دارالافتون برورور.
لرلندن نوروجيا سرخى، اسويجه غروبى بيش
ساجلى، تجرهميده، چوققنه دار هر قونفرمه
اشراك ايدن نازك و متواسع براماد الله مسك
حياته هنوز آتاش و غمخنده ايك دفعه بونكى
قونفرمه اشراك ايدن نازك كوزلرند يقرن
قورقلاق و حرمت ازرى كورون آتئين باشلى

كنج بر مسلكداش تئيل ايدىور ايدى.
يوغوسلاويانىك بر كنج و ققط اموزلنده سانكه
بوون هرب قاديلىك بونكى طاشيان بوغون
و وطنه مسك جينى كوزلرنيك قونفرمه تشكيل
تجس ايدن بر قادين تئيل ايدىور و قيراز يوغوسلاويا
قاديلىك جينى ايتاجلرندن و اجنابى تشكيلاندن
وققط بونكر غاي قاي اولديندن يانا بايله بخت
ايدىور و هموزونده و هر كركنده كنجلكنه
رغما مانى ايچون دورن بر دولفو و آس بر تعصب
كوتريور ايدى. بونمنا كنج: بو مملكت،
بروج بين الملل چوق قونفرلرند اولدينى كى
بواده ده دوغورون دوغروبى بر بونان دوتوقورى
ظرفندن ذكى، اختيار و متعصب بر آسرقالى
ميبونور قادين طرفندن تئيل اولتيور ايدى.

ايتايان آرقداش لر سز طابع قونفرده حاضر
اعضاك قسم اعظمى تشكيل ايدىور ايدى. بونر
آزمىستنه بياش باشلى مختلف دارالافتون برورور.
لرندن، قورجوق ساجلى و دالنه لى كيچىكل و قوبو
كوزنى شوخ و شاقراق كنج دوتوقورلر وازنجيه
قدر تصادف اولتيور ايدى.

آك غانندن، آك باشلىستين آك كنجنه
قدز هينى جوشقون و طاشقن اولان ايتايان
هكىلملى نه لاقيردى سوبله كابلشادقزى وقت.
ماظنارى كچكلى زمان شيشه مسك اجنه صعبان
كرويكى، طاشان شامبايايه بكره كند كندى
آلاماد.

بو راده هرمانك سرخلرندن آرزى آرزى
بخت كيرومك ممكن اولمايدندن ابارك صورتده
كوزه چاروازلى بو قارنده عرض ايتدم. يالكر
بو قدر مختلف اوصافى حاشا قاديلىك هينى برلشدرن

و برقاب اليه سويلنن بر شى وار ايديه اوده
«چوققاق» بئى ايدى. مثلا [دوسه دورف]
طب آقده بئى پروفورلرندن مادموazel [مارك]
اوزون قى بر مازى هر قادين قايلىك احساس،
آك درن دولفونلرني اوقشامقده ايدى، هر كس
كندىنى بونك بر حرمت اليه ديكليور ايدى، هرمانى
تئيل ايدن بئر، اوز، اوچر كشيك غروباره
كنجنه: ديه ياييركه مان هرغروب ائى بر صورتده
اخطاب اولمشدى، بونلر ميانده آلمان غروبى
- برلين، دوسه دورف، استردفارد، لايرنج
قادين دوتوقورلرني تئيل ايدن آتى كشيك
رهيت منحصه ايدى. بزله آلمانياده سنلرجه
تحصيل زمازده آلمان قادينى ياقينده تاله قادينى
و دارالافتون آرقداشى صنفيله طاشيان سز و قدر
ايدن لر سز غروب اليه بئى افتخار ايدى ياييردى.

دورت كرن دوام ايدن قونفرده، و قونفر
اجتماعده لرلندن بخت اولدى، يوقايد عرض ايتدم
كئى تاميه قادينيك روحى دولورون، خلقتنه حماس
ايدن مشكلردن: چوققاق، چوقق خسته لقرى
واجبى تشكيلان. بئده بو ميانده بونك بر ذوق
و افتخار اليه توركيزمك و خصوصيه تورك دايلىك
تاريخده هيج بر منلى كورولميش اغلايلندن،
ماضيك اسارت زنجيرلرني قيران، باسلى ازلىرى
سيلن كوريدن غملى و قونلى آقردن، صوك
سنلرده چوققاز سز ايچون بوزوق يماز بر سى
اليه اوغراشان «صحت مجاهد سز» دوتوقور زيقىك
اقتدىك وجوده كندىكى و كندىمكه اولدينى
اجنابى ذاليت و تفكيلايدن و يه صوك سنلرده
تطبيق اولشان مكنتب حفظ سختندن و الحاصل
چوققاز سزى ساغلام يتيشيرمك، چوقق وياتك
اوكنته كچمك ايچون حكومت جمهورى سزك بايدينى
فداكارلاردن و هينسك قونفرده بونكونى شرق
قادينيك حيايتنده بر آبدة حرث اولان بونك
غازيزدن ديلر دوندىك، كوچم بئىكى قدر بخت
ايتدم و آرقداش لر كى يتوب توكنتمك ييامهن
سوالرنيه جاب و برمكه چايشدم.

اجنابى متعاب آقشام اوزورلى بولونايك
جدأ كوزل، تميز و عصرى خسته خانة لى زيارت
ايدىور ايدى كه بونر آراستنه چوققاز ايچون آچق
هوا سانا تور بوملر، اورمان مكئبلى آك زياده
نظر دق جاب ايتدىكى كى شهرك باماجلرندن
بى اوزرنده بوكمهن آسكى بر متاسرك تحويلى
اليه مظم آقابر آراستنه عصرى و هر دولو كئيلان
حاوى ميدانه كئيلن و اوزوبه ديك، خسته خانة لى
ققدر ايتتمك و بوياده حيران اولماق قائل دكل
ايدى. كچه لى، كوندوروك بورغو نلى ديكلمنه دن،
استراحت وقت بولان مدتد دعوت تره اشترك
اولتيور ايدى. ايتايانك مسافر برونكى معلومده
ققط بو دنمه كوروكيمز حسن قبول، نزاتك
هر ايدىك قونفرده ايدى. ايشته «بلازوق مومال» ك

تاريخى قومى! چشيد چشيد، رنكازك بارانلر
اليه دوامتسه، بين الملل مسافورلرني سلاملايور.
بو دورلو دورلو بارانلر آراستندن شاي قيرمىزى
تورك سنجاقى [بولونيا] شهرىك سامى بسانسه
دوغروب بو كچه ليوردى. بو يوك رسه قبول سالوننده
تاريخى نابورك آراستندن، يالرلندن يه بارانلر سز
بزلى سلاملايور ايدى.

ايشته شيدى، زمه سانس دوزيك عنعانق
اليه ميشوع و محول [بولونيا] شهر امامتلك
وردى مكاتب بر ضياتد سز. فقط «قايتت» هل
طرفندن و برلن ضيات مختلف چيلىك و روكيزندن
داهاملك و داهاباشقه، مناسيه نام «قايتت»
ايدى، مى مارشله آتئين نطق و قايدين سالر،
برلاق اونيفورملا و شامبايايلر و قونفرملىر
باش دوند بئى دانلر، كوز قاشد بئى بوهرار
ايچند ايتايان قاديلىك ياك بائى ايتايان، برونق
ييامهن مسافر برونك: ايتايانلر حقيقت ايتامك
و ذوق بولنى چان بونك بره صمكاردرلر، بر
اهل دل و صادد لر.

بونكى قونفرمك خصوصيه قادين قونفره -
لر ك اهميتندن، تامين ايدىكى قونفرمه سندن
اولجاظ قنديم. قادين طب علم بونكى مومقنى
بونك بريچانده نتيجه سنده آله ايتدم و كندىنه
مخصوص ساحده چوق موق اولشدر.

هيج شيه بو قدر ك خسته قاديلىك خصوصيه
خسته بر چوقك روحه بونون معاسيه ائان قونفر
ايدى هيك يالكر قادين هكىمدر.

بو قونفرده ايتاج و مختلف مانلر لايى وجهه
تئيل ايدن قادين كامه هينى مكنك لرند هتاز قادين
و چوقق خسته لقره مشغول بره كيدىر ايدى، عيني
زمانده جه سده مسلكار كده موق اولشدر بر
والده درلر.

كور بونكر قادين هكىلمر مملكتلر نه تاله
آتنك و طغاندن باشقه قاديلىق چوققاق ساحه سنده
طى و صحنى و اجنابى بر چوق خدمتار ايتا ايدى -
ييلكمه درلر. ايشته ايتاج ايدن بو قونفرده هكى
هينك خصوصيت احوالرى ده اولكى معروضاتنى
تاكيد، و بوياده قاعتنى بكيك قويه ايدى.

بين الملل مسلكداش لر ايله يه بوسفر ك تاسم
بكا قادين دوتوقورلرنيك بزده چوق موق اوله جينى
قاعتنى و ردى.

قونفرده طاشيدىم بئى قيتمدار مسلكدا -
شلمردن صعبى بر بخت و بونك بر ايتايه اليه
آريلوب بئسا چيئين اولان مسك حيايه بكيك
باشا بئى بر قوت و اهام اليه آتيلق اوزرده عودت
ايتدم.

دراكتور صفيه لى

Ek 7: İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphanesi Taha Toros Arşivi- Ferdinand
(Ferdinand Ali) Kerekler

